

Еймър Тауълс

**ПРАВИЛАТА НА ДОБРОТО
ВЪЗПИТАНИЕ**

София, 2022

Преводът е направен по изданието:

Amor Towles

RULES OF CIVILITY

First published in 2011 by Viking Penguin, a member of Penguin Group (USA) Inc.

Copyright © Cetology, Inc., 2011

Image copyright © The Metropolitan Museum of Art / Art Resource, NY

All rights reserved.

С изключение на историческите личности и факти, споменати в книгата, всички действащи лица, събития и места, описани в нея, са плод на художествена измислица и каквото и да било съвпадение с реално съществуващи хора, учреждения, събития или места е напълно случайно.

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Галина Величкова, превод, 2022

© Татяна Йович, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1061-3

ЕЙМЪР ТАУЪЛС

ПРАВИЛАТА
НА ДОБРОТО
ВЪЗПИТАНИЕ

Превод от английски

Галина Величкова

СЕРИЯ „КРАСНОГЛЕД“

- „Творци на съвпадения“, Йов Блаум
„Тежък дар“, Уилям Кент Крюгер
„Еуфория“, Лили Кинг
„Момичето от Бруклин“, Гийом Мюсо
„Един аристократ в Москва“, Еймър Тауълс
„Еротични истории за пенджабски вдовици“, Бали Каур Джасвал
„Жените, които купуват цветя“, Ванеса Монфорт
„Парижката квартира“, Гийом Мюсо
„Люляковите момичета“, Марта Хол Кели
„Между небето и Лу“, Лорен Фуше
„Изгубени кучета и самотни души“, Люси Дилън
„Завръщането на Албърт у дома“, Омър Хикъм
„Момичето и нощта“, Гийом Мюсо
„Сто парченца от мен“, Люси Дилън
„Момичето, което някога познаваше“, Треиси Гарвис Грейвс
„Жените в замъка“, Джесика Шатък
„Тайният живот на писателите“, Гийом Мюсо
„Изчезването на Йозеф Менгел“, Оливие Гез
„Предопределени един за друг“, Мади Доусън
„Библиотекарката от Аушвиц“, Антонио Итурбе
„Проект *Истина*“, Клеър Пули
„По бреговете на Нева“, Ирина Одоевцева
„Войната на Хана“, Джан Елайсбърг
„Децата от Бхут базар“, Дипа Анапара
„По бреговете на Сена“, Ирина Одоевцева
„Последният влак за Лондон“, Мег Уейт Клейтън
„Животът е роман“, Гийом Мюсо
„Чаеното момиче“, Лиза Сий
„Изгубени рози“, Марта Хол Кели
„Да убиваш осъзнато“, Карстен Дусе
„Вода за цветята“, Валери Перен
„Непознатата от Сена“, Гийом Мюсо
„Правилата на доброто възпитание“, Еймър Тауълс

На Маги, моята комета

Тoгaвa кaзвa нa слугитe си: „Свaтбaтa e гo-
тoвa, aлa пoкaнeнитe нe бяхa дoстoйни. Зaтoвa
идeтe пo кръстoпътищaтa и кoлкoтo души нa-
мeритe, пoкaнeтe ги нa свaтбaтa.“

И кaтo излязoхa тия слуги пo пътищaтa,
сбрaхa всички, кoлкoтo нaмeрихa – и лoши, и
дoбри; и нaпълни сe свaтбeният дoм с мнoгo съ-
тpaпeзници.

Цaрят, кaтo влeзe дa види нaсядaлитe, съ-
глeдa тaм eднoгo, кoйтo нe бe облeчeн в свaтбap-
скa пpeмянa, и кaзa му: „Пpиятeлю, кaк влeзe
тук, кaтo нe си в свaтбapскa пpeмянa?“ A тoй
мълчeшe.

Тoгaвa цaрят рeчe нa слугитe: „Вържeтe му
ръцeтe и нoзeтe, взeмeтe и гo хвърлeтe във външи-
нaтa тъмнинa; тaм щe бъдe плaч и скърцaнe със
зъби; зaщoтo мнoзинa сa звaни, a мaлцинa – из-
бpaни.“

ПРЕДГОВОР

Вечерта на 4 октомври 1966 година ние с Вал – и двамата вече в заника на средната възраст – отидохме на откриването на изложбата „Мнозина са звани“ в Музея за съвременно изкуство: там за пръв път можеха да се видят портретите на Уолкър Евънс, правени през 30-те години в нюйоркското метро, при това със скрита камера.

Беше едно от онези събития, които в светските хроники често наричаха „Парад на великолепието“. Господата бяха облечени в официални вечерни костюми, в тон с палитрата на фотографиите, а роклите на дамите впечатляваха с ярките си цветове и всевъзможните дължини: от ахилесовата пета чак до горната част на бедрото. Млади безработни актьори, с безупречни черти и гъвкавост на опитни акробати, сновяха сред гостите и разнасяха шампанско на малки кръгли подноси. Не бяха много посетителите, които се заглеждаха във фотографиите, повечето бяха така улисани във вихрената забава, че изобщо не им обръщаха внимание.

Една подпийнала млада светска дама се беше втурнала да преследва келнера, но се спъна точно до мен и за малко не ме събори. Тя съвсем не беше единствената в това състояние. Вече се смяташе за нормално, дори шикозно, по такива изискани сбирки да се напиеш още преди осем.

А може би това бе разбираемо. През 50-те години на ХХ век Америка успя да сграбчи останалия свят за петите, да го прове- си с главата надолу и да изтръска от джобовете му и последни-

те дребни монети. Европа се беше превърнала в бедния роднина – цялата окичена с гербове, но на масата няма какво да сложи. Онези пък неразличими държавици из Африка, Азия и Южна Америка едва-що се бяха появили по стените на класните стаи и щъкаха нагоре-надолу като саламандри на слънце. Да, наистина, някъде там по широкия свят имаше комунисти, но тъй като Джо Маккарти, онзи сенатор, който яростно преследваше комунистите и привържениците им, вече беше в гроба, а на Луната още нямаше никого, руснаците засега се прокрадваха само по страниците на шпионските романи.

Така че всички ние бяхме опиянени до някаква степен. Впускахме се в нощния живот като спътници и кръжахме из града, високо над земята, из горния атмосферен слой, на крилете на падащите чужди валути и неколкократно дестилирания алкохол. Надвиквахме се над масите за вечеря, шумувахме се из празните стаи с нечий партньор и се наливахме така настървено и разюздано, че и древногръцките богове да ни завидят. А на сутринта ставахме винаги точно в шест и трийсет, с избистрено съзнание и непоклатим оптимизъм, за да заемем местата си по лъскавите стоманени бюра в кокпита на света.

В онази вечер прожекторите не бяха насочени към фотографа. Еванс, този шейсет и няколко годишен старец, така повехнал от безразличие към храната, че не можеше да изпълни дори и собствения си костюм, изглеждаше сломен и невзрачен като шеф на средно ниво в „Дженерал Мотърс“ пред пенсия. От време на време някой от посетителите нарушаваше усамотението му, за да сподели впечатленията си, но поне по четвърт час авторът стоеше свит в странна поза в ъгъла, като че беше най-грозното момиче на танцова забава.

Не, вниманието на посетителите не беше насочено към Евънс. Всички погледи бяха вперени в младия писател с олисващо теме, който току-що беше издал мемоари за изневерите на майка си и беше станал сензация. От двете му страни се бяха изтъпанили редакторът и агентът му, а той стоеше по средата с вид на омазано със слуз новородено и приемаше комплиментите на цяло котило почитатели.

Вал загледа с нескрито любопитство раболепния кръжец. Той можеше да изкара само за ден десет хиляди долара, като за действия сливането на верига швейцарски супермаркети с американски завод за реактивни снаряди, но дори животът му да зависеше от това, не би могъл да проумее как разни клюкари могат да предизвикат такова оживление.

Агентът, който винаги беше нащрек за това, което се случва край него, улови погледа ми и ми помахна. Аз му отвърнах с припряно помахване и подхванах съпруга си под ръка.

– Скъпи, не е ли време да разгледаме изложбата?

Двамата влязохме в по-празната втора зала на изложбата и закрачихме бавно и спокойно покрай стените. Почти всички експонати бяха хоризонтални портрети на един или двама пътници в метрото, седнали точно срещу фотографа.

Ето го онзи млад трезвеник от Харлем с игриво килнато бомбе и тънки френски мустачки.

Ето я и онази четирийсетгодишна дама със зорък поглед, с палто с пищна кожена яка и широкопола шапка, която досущ прилича на счетоводителката на някой голям гангстер.

Ето ги и онези две неомъжени момичета от щанда за парфюми в „Мейсис“, вече прехвърлили трийсетте и леко огорчени, защото ясно съзнават, че най-хубавите им години никога повече няма да се върнат, и се возят така, свъсили изтънените си като конец вежди, чак до Бронкс.

Тук мъж, там – жена.

Тук младежи, там – старци.

Тук спретнати и чисти, там – мърляви и дрипави.

И въпреки че са правени преди повече от четвърт век, тези фотографии никога не са били показвани пред публика; явно Евънс е имал известни притеснения, заедно се е взирал така отблизо в личния живот на обектите си. Това сигурно звучи странно, дори малко самонадеяно предвид факта, че ги е снимал на такова оживено обществено място. Но като се вгледаш в лицата им, подредени по стените, лесно разбираш защо не е искал да ги излага. Защото тези фотографии всъщност са уловили мигове на разголена човешина. Зарейни в мислите си, скрити зад маската

на анонимност, на път за работа, те дори не подозират, че окулярът е насочен право към тях и несъзнателно излагат на показ вътрешния си живот.

Всеки, който се е возил на метрото два пъти на ден, за да си изкарва хляба, знае как е: още щом се качиш, се превъплъщаваш в същата онази персона, която използваш за пред колегите и познатите си. Носил си я като маска на минаване през турникетите и плъзгащите се врати, за да могат спътниците ти да те преценят – дали си надут, или бдителен, обичлив или безразличен, дали си заможен, или разчиташ на помощи. Но щом си намериш място за сядане и вагонът се спусне под земята, стигне до следващата станция, после до следващата, едни пътници слизат и се качват други... лекото полюшване на мотрисата те замайва и така внимателно изработената маска малко по малко се свлича. Съзнанието ти се носи безцелно сред грижите и мечтите ти, или точно – зарейва се сред хипнотичната атмосфера, където дори грижите и мечтите потъват, а наоколо цари само невъзмутима космическа тишина.

С всички ни е така. Въпросът е само колко спирки са необходими, за да се получи. За някои стигат и две. За други – три. Шейсет и осма улица, после Петдесет и девета. Петдесет и първа. Станцията „Гранд Сентръл“. Какво блаженство... сваляш гарда, погледът ти се рее и макар да е само за няколко минути, намираш онази единствена омайна утеха, която само изолацията сред тълпата от хора може да ти осигури.

За непосветените това фотографско изследване сигурно е изключително удовлетворяващо. Всички тези млади адвокати и начинаещи банкери, тези смели светски момичета, които си проправяха път сред множеството в залите, сигурно са се вглеждали в снимките и са се замисляли: „Какъв *tour de force**! Какъв шедьовър на творческо вдъхновение! Ето това са последните лица на човечността.“

---

* „Триумф на гениалността, изключително постижение, подвиг“ (фр.).
(Всички бележки под линия са на преводача.)

Но за тези от нас, които по времето, когато са правени снимките, сме били толкова млади, колкото са те сега, обектите изглеждаха като призраци.

Трийсетте години...

Какво изтощително десетилетие беше това!

Бях на шестнайсет, когато започна Голямата депресия. Бях достатъчно голяма и достъпният без усилия блясък на 20-те вече беше измамил мечтите ми. Сякаш Америка беше предизвикала Голямата депресия само и само да натрие носа на Манхатън.

Не че след Краха на Уолстрийт се чуваше падането на тела, които рухват безжизнени по тротоарите, но сякаш всички изведнъж се задъхаха и после всичко утихна, тишината се сипеше над града като сняг. Светлините запримигаха и угаснаха. Оркестрите прибраха инструментите в калъфите и клиентите се отправиха към изходите.

А после преобладаващите ветрове обърнаха посоката си от запад към изток, обърнаха катастрофалните пясъчни бури, тласнаха мизерстващите безработни, прокудени от родните си места, чак до Четирийсет и втора улица. Прахолякът се носеше на бухнали облаци и посипваше вестникарските будки и пейките в парка, стелеше се като покров и върху благословените, и върху прокълнатите, точно както саждите от Помпей. И ето че и тук в душите на хората започнаха да се наливат и натежават гроздовете на гнева, и при нас се появиха персонажи като семейство Джоуд – дрипави, съсипани от грижи, които се влачеха по алеите, покрай варелите със запалени огньове, сред порутените бараки и под мостовете, бавно, но методично се носеха към вътрешността на Калифорния, която беше също толкова окаяна и неблагоприятна като реалността. Нищета и безсилие. Глад и безнадеждност. Или поне до момента, когато политичбите за предстоящата война не започнаха да осветяват пътя ни.

Да, портретите на Уолкър Евънс, заснети скришом в периода от 1938 до 1941 година показваха човечността, но един особен тип човечност, смирена.

На няколко крачки пред нас една млада жена се наслаждаваше на експозицията. Едва ли беше на повече от двайсет и две.

Всеки портрет сякаш я изненадваше приятно, като че се намираще в картинната галерия на някой старинен дворец, където лицата от портретите изглеждаха царствено недостижими. Лицето на момичето беше поруменяло от невежа красота, която ме изпълани със завист.

Но тези лица за мен не бяха чужди. Тези смирени лица, втренчените погледи, на които никой не отвърщаше – всички те ми бяха толкова добре познати. Странно беше това усещане, все едно влизаш във фойето на хотел в някакъв друг град и забелязваш поразителната прилика – и по дрехите, и по маниерите – на клиентите там с клиентелата по хотелите в твоя град, че никак не е изключено да се натъкнеш на някого, когото не ти се иска да видиш.

И в известен смисъл точно така се случи.

– Това е Тинкър Грей – казах аз тъкмо когато Вал се канеше да се придвижи към следващия експонат.

Той се върна и застана до мен, за да огледа отново портрета на този двайсет и осем годишен мъж, небръснат и с протрито палто.

Виждаше се, че е отслабнал с около десет килограма, страниците му почти бяха загубили цвета си и дори на снимката личеше, че лицето му не е мито скоро. Очите му обаче бяха блеснали и зорки, вперени право напред, а на устните му трепкаше с едва доловима усмивка, като че той беше този, който наблюдава фотографа. Като че той беше този, който наблюдава нас.

Беше забил пронизителния си поглед в нас, проникнал през цели три десетилетия; прескочил цели планини от случки, той изглеждаше като призрак, появил се от миналото. Изглеждаше точно като себе си.

– Тинкър Грей – повтори замислено Вал, като че почти го беше разпознал. – Мисля, че брат ми познаваше един Грей, банкер беше...

– Да – отвърнах. – Той е.

Вал заглежда портрета, този път по-отблизо, с този учтив интерес, който се полага на далечен познайник, към когото съдбата не е била благосклонна. Но най-вероятно в главата му са се зародили поне един-два въпроса за това доколко добре съм познавала този човек.

– Невероятно – заключи простичко Вал и както винаги едва забележимо сбърчи чело.

До лятото, когато с Вал бяхме започнали да се виждаме, и двамата бяхме над трийсет и всеки от нас беше изпуснал поне десетина години от живота на другия като възрастен, а десет години е достатъчно време. Достатъчно време да се изживее цял един живот – по правилния или по неправилния начин. Достатъчно време, както е казал поетът*, да убиваш и да създаваш... или поне да се погрижиш да възникнат въпроси, на които някой ден да ти сервираш.

Но имаше няколко назадничави навика, които Вал смяташе за добродетели и затова, когато станеше въпрос за забуленото в мистерии мое минало, както и за доста други неща, Вал беше преди всичко кавалер.

Въпреки това аз реших да разкрия поне малка част от тази тайна.

– С него се познавахме, за известно време се движехме в едни и същи приятелски кръгове, но не съм чувала нищо за него още отпреди да започне войната.

Челото на Вал се отпусна.

Вероятно го беше поуспокоила лъжовната простота на тези оскъдни факти. Отново загледа картината, този път с по-сдържан интерес и с едно леко поклащане на глава, като така отдаде дължимото на това невероятно съвпадение и същевременно окончателно заклеми Депресията като върховна несправедливост.

– Невероятно – каза пак Вал, но този път с повече съчувствие. След това ме подхвана под ръка и нежно ме поведе напред.

Поспряхме са за задължителната минутка пред следващата фотография, после пред следващата, но лицата от тях вече минаваха пред очите ми и подминаваха като лицата на онези, които се возеха на ескалатора в обратната посока. Почти не виждах чертите им.

Да видя Тинкър да се усмихва...

След всичките тези години все още не бях подготвена за това. Чувствах се така, сякаш някой ме беше нападнал.

---

* Т. С. Елиът.

Причината вероятно беше задоволството, онова приятно неоснователно задоволство на заможна жена на средна възраст от Манхатън, но когато прекрочвах прага на онзи музей, бях готова да свидетелствам под клетва, че в живота ми се е възцарило пълно равновесие. Бракът ни беше съюз на умове, съюз на души, на космополитни личности, които деликатно, както белите нарциси извъртат цвета си към слънцето, неизбежно изменят посоката си така, че да посрещнат бъдещето.

Но въпреки това аз се улових, че съм оставила мислите си да се прокрадват към миналото. Те загърбваха настоящето, загърбваха този час на свършенство, постигнато с толкова усилия, и се впускаха да търсят сладката несигурност на една отдавна отминала година и всичките ѝ непредвидими преживявания, които тогава изглеждаха като чиста случайност, като нещо така летливо и нетрайно, но с времето бяха започнали да приличат на съдба.

Да, мислите ми наистина се върнаха към Тинкър и Ив, но се върнаха и към Уолъс Уолкът, и към Дики Вандъруайл, и дори към Ан Грандин; както и към онези пречупвания на лъчите в калейдоскопа, които придаваха цвят и форма на начина, по който 1938 година протече за мен.

Докато стоях до съпруга си, осъзнах, че всъщност смятам да запазя в тайна спомените си за онази година.

Не защото в спомените ми има нещо чак толкова скандално, че да предизвика възмущението му или пък да застраши хармонията на брака ни; напротив, ако бях разказала на съпруга си как протече за мен онази година, сигурно щеше да изпитва още по-топли чувства към мен. Но аз всъщност не исках да му разкривам спомените си, защото не исках да ги разводнявам.

Но повече от всичко исках да остана сама. Исках да изляза от обсега на прожекторите на собствения си живот. Исках да отида и да изпия едно питие в бара на някой хотел. Или – още по-добре – да хвана такси и да отида до „Гринуич Вилидж“, за пръв път от... колко ли години?

Да, Тинкър изглеждаше беден на онази фотография. Изглеждаше беден и изгладнял, лишен от бъдеще. Но не само... из-

глеждаше и млад, и трепетен, и някак странно изпълнен с жизненост.

И изведнъж онези лица от стената започнаха сякаш да гледат мен. Призраците в метрото, изнурени и самотни, оглеждаха лицето ми, търсеха с поглед белезите от преживени компромиси, които придават на застаряващите човешки черти онова неповторимо трогателно излъчване.

И тогава Вал ме изненада:

– Хайде да си тръгваме.

Вдигнах поглед към него, а той се усмихна и добави:

– Хайде. Ще дойдем някой друг път, някоя сутрин, когато няма да има толкова много хора.

– Добре.

Тълпата се беше събрала в центъра на залата, затова ние се придвижвахме по периферията, покрай фотографиите. Лицата се нижеха едно след друго, просветваха едно по едно, все едно се движехме по коридор край строго охранявани килии и затворниците надничаха през решетките на прозорчетата. Те ме следваха с поглед и сякаш подвикваха: „Къде си мислиш, че отиваш?“ И накрая, точно преди да стигнем изхода, един от тях ме накара да се закова на място.

Устните ми се извиха в крива усмивка.

– Какво има? – попита Вал.

– Пак той.

На стената, между два портрета на възрастни жени, се мъдреше още една фотография на Тинкър. Тинкър, с палто от кашмир, избръснат гладко, а от яката на шитата по поръчка риза се подава стегнат уиндзорски възел.

Вал ме повлече за ръка, докато се оказахме на педи от портрета.

– Искаш да кажеш, че това е същият човек, когото гледахме преди малко, така ли?

– Да.

– Не може да бъде.

Вал закрачи обратно, спря се пред предишния портрет и заоглежда съсредоточено изпоцапаната физиономия – явно тър-

сеше някакви отличителни белези. После се върна и застана до мен, съвсем близо до портрета на мъжа с кашмиреното палто.

– Невероятно. Та това е съвсем същият човек!

– Ще ви помоля да се отдръпнете по-далеч от експоната – нареди един от охранителите.

Ние пристъпихме назад.

– Човек, ако не знае, би помислил, че са двама съвсем различни мъже.

– Да – съгласих се аз. – Така е.

– Е, явно е успял отново да си стъпи на краката!

Само за секунди настроението на Вал видимо се подобри. Явно фактът, че от дрипите Тинкър е стигнал до кашмирено палто, беше възстановил присъщият му оптимизъм.

– Не – възразих аз. – Тази снимка е правена преди онази.

– Какво искаш да кажеш?

– Другият портрет е правен след този, през трийсет и девета година. – Посочих му табелката. – Този е правен през трийсет и осма.

Вал нямаше как да не направи тази грешка. Съвсем естествено беше да предположи, че този портрет е правен по-късно, и то не просто защото беше изложен след другия в експозицията. На фотографията от 1938 година Тинкър изглеждаше не просто по-заможен, изглеждаше и по-състарен: лицето му беше по-налято, а и излъчваше онази особена прагматична умора от света, като че поредицата от успехи беше дошла едва след няколко грозни истини. А онзи портрет, правен година по-късно, показваше двайсет и няколко годишен младок, израснал в мирно време, трепетен, безстрашен, наивен.

Вал се почувства засрамен заради съдбата на Тинкър.

– Така ли... Колко жалко.

Подхвана отново ръката ми и поклати глава и за Тинкър, и за всички нас.

– От върха до дъното. – Гласът му беше изпълнен със съчувствие.

– Не. Не точно.

Ню Йорк, 1969 г.